

## انتخاب موضوع و مساله

### ۱- مراحل انجام یک کار پژوهشی:

- ۱- انتخاب موضوع
- ۲- طرحنامه نویسی
  - سوال پردازی
  - منبع یابی (اجمالی)
  - پیشینه یابی
  - سایر سوالات طرحنامه
- ۳- تشکیل پرونده علمی
  - منبع یابی (تفصیلی)
  - جمع آوری اطلاعات و فیش نویسی
  - پردازش اطلاعات
- ۴- تدوین
  - عنوان
  - چکیده
  - کلیدواژه
  - مقدمه
  - بدنه مقاله
  - نتیجه
  - منابع

### ۲- انواع روش های ارائه یک تحقیق:

- مقاله
- پایان نامه
- کتاب
- نشست علمی
- سخنرانی

## ۳\_ مساله شناسی

### ۳-۱ تعریف مساله:

عبارت است از یک چالش ذهنی که

- جزئی است
- پاسخ آن در حال حاضر به طور مستقیم در منابع موجود نیست
- یا اگر پاسخ موجود است قانع کننده نیست
- یا اصلا مسئله برای کسی مطرح نشده
- برای رسیدن به پاسخ این مسئله باید فرایندی را طی کرد

### ۳-۲ دو تفاوت مسئله با سوال:

سوال آموزشی: پرسشی که به دلیل بی اطلاعی و نداشتن مطالعه ایجاد شده که با پرسش از دیگران و آموزش می توان پاسخ را به دست آورد

ولی مسئله به دلیل دارا بودن اطلاعات و مطالعه و تخصص ایجاد شده و یا برای دیگران مطرح نشده یا مطرح شده ولی پاسخ نداده اند یا پاسخ قانع کننده نداده اند.

### ۳-۳ تفاوت موضوع با مسئله:

موضوع دارای جوانب مختلف است....مثلا وحی در قرآن انواع جنبه ها می تواند داشته باشد....چیستی وحی، انواع وحی، کیفیت وحی، مکان وحی و....

مسئله از موضوع جزئی تر است...موضوع کلی تر از آن است و مسئله بخشی از موضوع است

### ۳-۴ ویژگی های مسئله:

- علاقه مندی فرد به مسئله: علاقه باعث می شود سختی ها را به جان بخرید
- ارزش تحقیق داشتن....مثلا شمارش تعداد انّ در نهج البلاغه...مسئله واقعا مشکلی را حل کند
- قابلیت تحقیق داشتن....تبیین کارهای اصحاب کهف در غار
- اولویت داشتن....بررسی دربهای بهشت و جهنم
- امکان دستیابی به منابع....شاید مسئله ای همه شرایط بالا را دارد ولی امکان دستیابی به منابع نیست
- انتشار یافتنی بودن نتایج
- تناسب و تطابق با توانمندی های محقق

### ۳-۵ راه های رسیدن به مساله:

۳کلان راهکار:

۱. تلاش پژوهشگر
  - مهمترین راهکار کثرت مطالعه است....
  - مراجعه به ذهن محقق و پرسش های باقی مانده در ذهن محقق
  - تأمل در مشکلات جامعه و محیط زندگی....مثلا در جامعه ای اعتیاد زیاد است باید آن زمینه را زیاد کرد...مثل موضوع شناسی های شهید مطهری
  - تفکر انتقادی در مطالعات
  - تأمل در سخنرانی های شخصیت های جامعه و نیز برنامه های صدا و سیما و مباحث روزنامه ها و مطبوعات
۲. رجوع به اهل فن
  - مراجعه به اساتید و مولفان رشته مورد نظر
  - رجوع به کسانی که عملا در آن موضوع فعالیت دارند.
۳. رجوع به منابع
  - بررسی فصل نامه ها و نشریات مربوط به رشته های مورد نظر
  - مراجعه به چکیده و نتیجه پایان نامه ها
  - مراجعه به بخش پیشنهاد برای پژوهش های بیشتر در پایان نامه
  - فراخوان همایش های تخصصی
  - پایگاه اطلاع رسانی نیازها و اولویت های پژوهشی
  - جست و جو و مرور موضوعات انجام شده قبلی.... مثلا جایگاه عقل در روش شناسی کلامی علامه مجلسی...من در نگاه علامه طباطبائی بررسی کنم

## ۴\_ عنوان

منظور از عنوان اسمی است که متناسب با فعالیت علمی در پژوهش و محتوای آن روی تحقیق می گذاریم...همانطور که برای بچه خودمان هم اسم می گذاریم

- عنوان یک شبه جمله و فاقد فعل است که محتوا و هویت مقاله را نشان می دهد
  - همیشه آغاز مهم است و عنوان آغازین ترین عنصر پژوهش است
  - هزاران نفر عنوان پژوهش شما را می خوانند ولی همه آن را انتخاب نمی کنند....ممکن است کار شما علی رغم داشتن ارزش علمی صرفا به دلیل عنوان نامناسب مورد توجه قرار نگیرد
  - اولین ظلمی که نویسنده پژوهش به تحقیق خود می کند گذاشتن عنوان نامناسب
- می توان یک عنوان کاری داشت و یک عنوان نهایی....در ابتدای کار عنوانی می گذاریم ولی در انتها ممکن است عوض شود

### ۴-۱ شرایط عنوان

- دلالت صریح بر مسئله تحقیق داشته باشد
- رسا و صریح باشد بدون الهام لفظی یا معنایی
- درست ساخت باشد(منطق بر قواعد نگارش فارسی)
- کوتاه باشد
- حتی الامکان دربرگیرنده واژگان کلیدی تحقیق باشد
- بدیع و مبتکرانه و جذاب باشد
- جهت گیری پژوهشی و مساله محور داشته باشد
- تاجایی که امکان دارد از واژه هایی که مشترک لفظی هستند استفاده نشود
- الفاظ سخت و پیچیده نداشته باشد

### ۴-۲ روش انتخاب یک عنوان مطلوب

۳ جزء اصلی دارد

۱. موضوع کلی مورد مطالعه
۲. سوال یا سوالاتی که درباره این موضوع کلی در دستور مطالعه است
۳. قید تحقیق و نوع نگاه محقق در حل مسئله تحقیق

| زمینه بررسی<br>(موضوع کلی) | جهت بررسی (سوالات و ابهامات) | قید بررسی                                           |
|----------------------------|------------------------------|-----------------------------------------------------|
| نسخ در قرآن                | حقیقت نسخ                    | از نظر مفسران شیعه                                  |
|                            | مصادیق نسخ                   | از نظر مفسران اهل سنت                               |
|                            | تفاوت نسخ و بداء             | مقایسه نظر مفسران شیعه و اهل سنت                    |
|                            | تفاوت نسخ و تخصیص            | از نظر علامه طباطبائی (رضوان الله علیه) در المیزان  |
|                            | مستندات وقوع نسخ             | از نظر مرحوم طبرسی (رضوان الله علیه) در مجمع البیان |
|                            | حکمت نسخ                     |                                                     |

• کلمات لغو و نادرست در اول عنوان

- نگاهی به
- نیم نگاهی به
- نگاهی دوباره به
- تأملی بر
- بررسی
- تحقیقی در باب
- سیری کوتاه در
- مروری دوباره بر
- نگاهی گذرا به
- جستاری در
- پژوهشی در باب
- کنکاشی در
- بازخوانی

• عناوین غلط

- سیری کوتاه در سبک زندگی
- نگاهی به سبک زندگی
- نیم نگاهی به زینت زن

- درآمدی بر فلسفه عل
- آشنایی با کلام
- تحقیقی در باب فقه
- مقدمه ای بر فلسفه
- ملاصدرا و فلسفه
- شفاعت در قرآن
- تاملی در روش تفکر

این عناوین کلی و عام هستند... رویکرد موضوع محورانه دارند نه مسئله محور....

عنوان پربیننده است و در انتخابش باید دقت کرد

### ۳-۴ انواع اجزای ۳ گانه عنوان:

موضوع ۳ بخشی است

قید موضوع + موضوع اصلی + قلمرو تحقیق موضوع

#### انواع قیدهای موضوع:

- ماهیت، مفاهیم، چیستی، معناشناسی، مفهوم شناسی، چگونگی، کیفیت، تهدیدات، ویژگی ها، آثار، نتایج، پیامدها، نقش، عملکرد، کاربرد، عوارض، موانع، حدود، گستره، جایگاه، ارکان، اجزای، عناصر، حقوق، مبانی، ادله، اثبات، علل، تبیین، زمینه های، ریشه های، حکمت
- نسبت، نسبت سنجی، رابطه، تفاوت های، مقایسه، شباهت، وجوه تشابه، مناسبات، مشترکات، بررسی تطبیقی، وضعیت شناسی تطبیقی
- بایدها، نبایدها، الزامات، بایسته ها، راهکارهای، راهبردهای، شاخصه های

#### انواع قلمروهای تحقیق:

- زمان: مثلاً علل دین گریزی جوانان در دهه هشتاد
- اشخاص: مثلاً ماهیت بیع از منظر شیخ انصاری
- منابع مکتوب: مثلاً مصادیق وقوع نسخ آیات قرآن از منظر المیزان
- مکان: مثلاً زندگینامه مفسران شیعی در منطقه گلپایگان

## ۴-۴ اشتباهات رایج انتخاب عنوان

- عنوان عام و کلی و تکراری....مثلا صرفا نوشته قاعده لاضرر....
- عنوان غیر صریح و غیر رسا....خواننده سریع باید مسئله ما را بفهمد و نخواهد چندبار عنوان را بخواند....  
مثلا تحلیل حکم تداخل قصاص طرف در قصاص نفس  
یا مثلا تاملی در منشا ارزش بیتکوین از منظر اعتباریات علامه طباطبایی
- ابهام در عنوان  
مثلا مبانی تعلیم و تربیت از دیدگاه دو مفسر بزرگ معاصر....خوب این دو نفر چه کسانی هستند؟
- حشو و اضافات در عنوان  
کلمات عنوان باید اطلاع رسان باشد...کلماتی مثل بررسی، مطالعه، کنکاش و...حشو است و خوب همه مقالات همین هستند  
مثلا «بررسی فقهی حکم بازی با پاسور بدون شرط بندی» کلمه بررسی حشو است....  
البته گاه استفاده از این کلمات برای ایجاد محملی است برای بیان قید خاصی در تحقیق....اینجا دیگر حشو نیست....  
مثلا «بررسی انتقادی نظریه حرکت جوهری ملاصدرا» اینجا بررسی حشو نیست
- استفاده از اصطلاحات پیشداورانه.....مثلا «بررسی شبهه برهان ناپذیری خدا» خوب نباید کلمه شبهه را بیاورد...مثلا بگوید بررسی انتقادی برهان ناپذیری خدا
- عنوان طولانی....نباید طولانی باشد ولی قید علمی که در فهم ظرافتها لازم است نباید حذف شود
- مثال «بررسی نقدهای وارد بر مرحوم شیخ انصاری در قضاوتشان از خبری ها در حجیت قطع حاصل از مقدمات عقلیه»
- به کار بردن عطف های بی مورد...مثلا «معنا و مفهوم بینه در اقوال فقها و حقوقدانان اسلامی» اگر منظور معنا و مفهوم یکی است نباید دو واژه بیاورد....
- عدم تطابق بین عنوان و محتوای تحقیق
- استفاده از تعابیر مبهم در عنوان....مثلا تعابیری مانند برخی، بعضی، مهمترین، چند نظر و.... این آسیب را به همراه دارد
- مثلا نقد اهم آرای مستشرقین ابهام دارد....